

Екологични аспекти на сътрудничеството между Република България и Република Македония

Долорес Арсенова

ПРЕДГОВОР

Поради необходимостта от синтетично изложение на следващия текст в него се използват абривиатури, както следва:

МОСВ – Министерство на околната среда и водите (на Република България)

МОСБ – Министерство на околната среда и благоустройството (на Р. Македония)

БЕРСЕН – Балканска мрежа за прилагане и налагане на европейското екологично законодателство (BERCEN – Balkans Environmental Regulatory and Compliance and Enforcement Network)

ЮНЕП – Програма на ООН за околната среда

ПРООН – Програма на ООН за развитие

ОВОС – Оценка на въздуха и околната среда

РИОСВ – Районна инспекция по оценка на околната среда и водите

НАТУРА 2000 – Европейска екологична мрежа - (NATURA 2000 - European Ecological Network)

ИМПЕЛ – Прилагане и налагане на законодателството в областта на околната среда. (IMPEL – Implementation and Environmental Law)

Севезо – Директива за контрол и предотвратяване на големи аварии с опасни вещества или за ограничаване на последствията от тях (по името на гр.Севезо в Италия)

КПКЗ – Комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването

НПО – неправителствени организации

ВЪВЕДЕНИЕ

Сътрудничеството между Република България и Република Македония в областта на опазването на околната среда е перспективно.

Политико-юридически съвместните взаимодействия между двете страни се конституират активно след 1999 г., когато в Р. Македония след съответни правителствени структурни реформи е изградено Министерство на околната среда и благоустройството (2000 г.)

Съвместните дейности в областта на опазването на околната среда между България и Македония се активизират през 2000 г., когато двете страни се споразумяват да поставят нормативните рамки на бъдещото им сътрудничество.

Важен момент в това начало е проведената в Скопие през месец март 2000 г. среща на министрите на околната среда от страните от Югоизточна Европа. Резултатите от тази среща са предпоставка за бъдещото съвместно сътрудничество с цел подобряване на състоянието на околната среда в региона. На министерската среща са осъществени първите официални контакти с македонската страна. Благодарение на проявеното добро разбиране и желание за диалог и партньорство от всички участници в срещата е даден тласък на развитието на **двустранните отношения** в областта на опазването на околната среда включително и между Република България и Република Македония.

В резултат е разработено **Споразумение за сътрудничество** в областта на опазването на околната среда и водите между двете екологични министерства.

I. ОФИЦИАЛНА ИНФОРМАЦИЯ И НЯКОИ КОНСТАТАЦИИ

На 9 юни 2000 г. по време на официалното посещение на г-н Тони Поповски (тогава министър на околната среда на Република Македония), споразумението е подписано и оттогава е в сила. Областите от взаимен интерес за сътрудничество по различните компоненти на околната среда, залегнали в Споразумението са:

- Мониторинг на въздуха, водите и почвите;
- Опазване на биологичното разнообразие, особено на застрашените животински и растителни видове и техните местообитания;
- Развитие на мрежа от трансгранични защитени територии;
- Анализирание състоянието на околната среда и факторите, които ѝ въздействат;
- Прилагане на икономически инструменти за опазване и управление на околната среда;
- Изготвяне и прилагане на национални и регионални стратегии и планове за действие в областта на опазване на околната среда от транс гранично замърсяване;
- Управление на отпадъците и отпадъчните води;
- Опазване на геоложкото разнообразие;
- Прилагане на изискванията на Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст;
- Екологично законодателство;
- Екологично образование;
- Цялостната контролна дейност в т.ч. и на опасните химически вещества;
- Действия при аварийни трансгранични замърсявания на околната среда по всички компоненти;
- Сътрудничество при изпълнение на правата и задълженията, произтичащи от конвенциите, подписани от двете страни.

Механизмите, които са предвидени за сътрудничество, включват създаване на Смесена българо-македонска комисия за сътрудничество в областта на опазване на околната среда. Комисията се състои от по пет представители от всяка страна и се председателства едновременно от упълномощени представители на двете страни. Заседанията на Смесената българо-македонска комисия се провеждат по споразумение, последователно в двете страни. Задачите на комисията са координиране разработването на планове за сътрудничество и одобряването им, създаването на работни групи за реализиране на задачите, оценяване резултатите от сътрудничеството и вземането на други решения.

Сред предпоставките за активно сътрудничество са и еднаквите приоритети в областта на околната среда на двете екологични министерства, а именно:

- Подобряване качеството на живота на населението на двете страни;
- Ускоряване на процесите на интеграция на страните в европейските структури и реална и успешна подготовка за членство в Европейския съюз;
- Насърчаване на устойчивото развитие и опазването на околната среда чрез разработване на законодателни и административни механизми в съответствие с международните споразумения и европейското законодателство;
- Предприемането на общи изследвания, мониторинг и обмен на информация, както и сътрудничество в областта на управлението на трансгранични природни ресурси и предотвратяване на замърсяването;
- Подобряване качеството на подземните и повърхностните води, на атмосферния въздух;
- Опазване и поддържане на биологичното разнообразие.

Друга предпоставка за активно двустранно сътрудничество в областта на околната среда е стремежът и политическата воля на Македония за присъединяване към Европейския съюз, което означава прилагане на *acquis communautaire* и от двете страни. И накрая, но не на последно място, предпоставка за бъдеща съвместна работа са и междуправителствените комисии за сътрудничество.

Третата сесия на Смесената българо-македонска междуправителствена комисия за икономическо, промишлено, търговско и техническо сътрудничество е проведена на 3 и 4 септември 2003 година в Охрид.

По време на сесията е постигната договореност **акцентите в сътрудничеството** за периода между третата и четвъртата сесия да се поставят върху:

Сътрудничество в областта на правното регулиране на проблематиката в областта на околната среда. Предоставяне на информация на Македония за процеса на подготовка на законови и подзаконови нормативни актове, съгласно изискванията на европейското законодателство. И по-конкретно:

- Процедури по оценка на въздействието върху околната среда. Съгласуване с практиката в България по прилагане и издаване на комплексни разрешителни.
- Мрежи за мониторинг и следене на качеството на повърхностните и подземни води. Разработване и изпълнение на проекти от взаимен интерес в областта на водите.
- Проектиране и изграждане на инвестиционни обекти: пречиствателни станции за битови и промишлени отпадъчни води, системи от колектори, системи за ранно информиране при промишлени аварии и други от взаимен интерес.
- Опазване на биологичното разнообразие. Мрежи за следене на биоразнообразието и мрежи от защитени територии.

* * *

Регионалното сътрудничество между двете страни се осъществява в рамките на Програмата за възстановяване на околната среда в региона и в рамките на Пакта за стабилност. В рамките на двете програми България и Македония участват в редица проекти, чиято цел е решаване на съществуващи екологични проблеми в региона и постигане на ниво на защита на околната среда, **сравнимо с това на Европейския съюз**. Регионалното сътрудничество в Югоизточна Европа е от полза за гражданите на страните не само от гледна точка на подобряването на параметрите на околната среда, но от гледна точка на демократизация на обществата, икономическото им развитие и сигурност, убедени са двете страни.

Важен етап за задълбочаване на сътрудничеството с Република Македония на регионално ниво беше проведената на 1 и 2 декември 2000 г. в град София, съвместно с фондация “Конрад Аденауер”, **Регионална конференция “Екологични предизвикателства по пътя към Европейския съюз”**, в която участва и делегация на Македония. По време на конференцията бе приета Декларация на страните от Югоизточна Европа за сътрудничество в областта на опазване на околната среда. В Декларацията е подкрепена инициативата за създаване на Регионален съвет на министрите на околната среда в Югоизточна Европа, в който да се дискутират и решават общи екологични проблеми, да се определят приоритети, насоки и програми за обща екологична политика и да се формират регионални експертни групи. Конференцията е стъпка напред в усилията на екологичните институции в региона в посока към устойчиво развитие.

Последната значима регионална среща по въпроси от областта на околната среда и устойчивото развитие е проведената през месец ноември 2003 г. в София

Първа регионална конференция на тема : “Биоразнообразие и екотуризъм в Югоизточна Европа”.

На нея екотуризмът е идентифициран като направление с голям потенциал за развитие на сътрудничество между балканските страни и по-конкретно между България и Македония. Със своята специфика сътрудничеството в тази област ще съчетае възможности за повишаване стандарта на живот и икономически просперитет на населението с грижата за опазване на природата. Обединяването на усилията, изграждането на партньорство на всички нива и използването на възможностите на трансграничното сътрудничество ще позволи най-рационално използване на наличните ресурси на всяка държава за развитие на екотуризма и опазване на биоразнообразието.

Друго, (макар и непряко сътрудничество) с Македония, България осъществява в рамките на мрежата БЕРСЕН. България, представлявана от МОСВ, е дългогодишен член на мрежата за обмяна на опит по прилагане на европейското законодателство ИМПЕЛ и в това си качество участва и в регионалната Балканска мрежа с аналогична функция БЕРСЕН, основана през декември 2001 година. Целта на мрежата е активизиране обмяната на опит по въвеждане и прилагане на екологичното законодателство между страните от Балканския регион. В нея участват всички 7 страни от региона: Албания, Босна-Херцеговина, България, Македония, Румъния, Хърватска и Сърбия и Черна гора.

България и Македония участват заедно във всички инициативи на мрежата БЕРСЕН, проведени до сега и финансирани по Пакта за стабилност, по-важните от които са:

- оценка на нуждите на страните от региона в областта на изграждане на административен и технически капацитет за прилагане на законодателството в областта на околната среда;
- провеждане на обучение за представители от страните от региона, свързано с прилагане и налагане на законодателството в областта на околната среда.

* * *

България и Македония, признавайки взаимозависимостта между човека и неговата околна среда, убедени, че природните ресурси имат голяма икономическа, културна, научна и рекреационна стойност, чиято загуба би била непоправима, желаяйки сега и за в бъдеще да прекъснат прогресивното посегателство върху тях, и убедени, че опазването на околната среда и природните ресурси може да бъде осигурено чрез съчетаването на дългосрочна национална политика с координирани международни действия, сътрудничат активно в рамките на редица **многострани споразумения и международни организации** в областта на опазването на околната среда. **България и Македония са страни по следните конвенции:**

1. Конвенция за достъп до информация, участие на обществеността в процеса на взимане на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда;
2. Рамкова конвенция на ООН за изменение на климата;
3. Конвенция за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст;
4. Женевска конвенция за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния и протоколи към нея;
5. Виенска конвенция за защита на озоновия слой;
6. Базелска конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане;
7. Конвенция по влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбива птици (Рамсарска конвенция);

8. Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна;
9. Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство;
10. Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция);
11. Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания;
12. Конвенция на ООН за опазване на биологичното разнообразие;
13. Конвенция на ООН за борба с опустиняването в тези държави, които изпитват силна суша и/или опустиняване, особено в Африка.

* * *

В Република Македония предстои ратифицирането на Ротердамската конвенция относно процедурата за предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химически вещества и пестициди, както и на Конвенцията за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера.

* * *

Сътрудничеството с Република Македония в областта на околната среда в световен и паневропейски мащаб се провежда главно в рамките на международните организации: Икономическа комисия за Европа към ООН, Програмата на ООН за околна среда (ЮНЕП), Глобалния екологичен фонд, Програмата за развитие на ООН (ПРООН), международните финансови институции като Световната банка, Европейската инвестиционна банка и Европейската банка за възстановяване и развитие, Съвета на Европа и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. Участието на страната в многостранни международни споразумения в световен, регионален и субрегионален мащаб е друг стимул за правни и политически реформи и предлага рамки за сътрудничество, техническа помощ и институционално укрепване.

Два са основните фактори, влияещи върху настоящото сътрудничество с Република Македония. Първият от тях е подкрепата на международната общност, но не само на Европейския съюз и страните, членуващи в него, а така също и на САЩ, Канада и Япония. Вторият фактор е засилването на регионалното сътрудничество между страните от Югоизточна Европа, включително и особено регионално сътрудничество в рамките на Пакта за стабилност.

Определящи за сътрудничеството в областта на околната среда между България и Македония в краткосрочен план ще бъдат договорените теми по време на следващата междууправителствена сесия. Тези теми ще са предмет на работа на специално заседание на Смесената българо-македонска комисия в областта на опазването на околната среда.

II. ОБОБЩЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ

В изложения аспект от особено значение е съвместното обсъждане и решаване на взаимно значими проблеми, между които са, както следва:

1. Законови и регулаторни инструменти

1.1. Предвид факта, че страните от региона понастоящем са в процес на разработване на основни законодателни актове в областта на околната среда и всички са решени да започнат процес на хармонизация на националните си законодателства с

това на Европейската общност, опитът на България в този аспект би могъл да се ползва от Македония по възможно най-конструктивния начин, за да се ускори процесът на сближаване с европейските структури за целия регион.

1.2. През април 2003 г., във Велико Търново беше проведена среща за обмяна на опит по въвеждане на европейското екологично законодателство и по-специално в областта на комплексното предотвратяване на промишленото замърсяване, въвеждане на системата за комплексни разрешителни и изграждане на система за контрол, съобразена с Препоръката на Европейския парламент и Съвета относно минималните критерии за екологични инспекции. Бяха организирани посещения на обекти, попадащи в обхвата на директивите, свързани с контрол и предотвратяване на промишленото замърсяване Севезо и КПКЗ и многостранни дискусии като активната обмяна на опит в рамките на срещата беше високо оценена от всички участници.

1.3. Министерството на околната среда и водите (МОСВ) може да окаже експертна подкрепа на Министерството на околната среда и благоустройството на Македония (МОСБ) в подготовката и разработването на хоризонтално екологично законодателство.

1.4. Рамковия закон за опазването на околната среда на Македония предстои да бъде приет в най-скоро време. МОСВ на Република България може да окаже експертна подкрепа и опит при разработването на инструменти за управление на околната среда като: информационна система за околната среда и достъп до нея, икономически инструменти, процедура по ОВОС и система за мониторинг и др. При желание от македонска страна помощ може да бъде оказана и при подготовката на проекти на закони и поднормативни актове по различните компоненти на околната среда - въздух, води, защитени територии, подземни ресурси и отпадъци, съобразени със съответното законодателство по директивите на Европейския съюз.

1.5. МОСВ на Р. България може да предостави информация и ноу хау относно създаването и изграждането на ефективна система от такси за замърсяване.

1.6. Друг екологичен аспект на сътрудничеството са екологичните фондове. МОСВ е в готовност да обмени с Македония опита си в тази посока, а именно: развитието и управлението на фонда, като независима финансова институция за защита на околната среда; структурата и управлението на Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда; стратегията, целите и приоритетите за избор на екологични проекти за финансиране.

2. Институционални промени

Тенденцията в Република Македония е Службата по околна среда да бъде заздравена и преустроена в Изпълнителна агенция по околната среда за прилагане и изпълнение на екологичното законодателство и изцяло да бъде ориентирана към изискванията на управлението на околна среда. Във връзка с това изискване, агенцията, като минимум, трябва да включва център по мониторинг, отдел по оценка на въздействието върху околната среда и разрешителни (да работи с отделни разрешителни по отношение на: въздух, отпадъчни води, отпадъци, както и с комплексни разрешителни) и отдел за лабораторни изследвания. **Експертната помощ, която България може да окаже** в тази посока е голяма, тъй като у нас отдавна съществува Изпълнителна агенция по околна среда, която е член на Европейската агенция по околна среда.

3. Управление на водите

Експертна подкрепа на Министерството на околната среда и благоустройството на Македония по отношение управлението и опазването на водните ресурси може да бъде оказана по изготвянето и прилагането на планове за управление на водите, в т.ч. мониторинг на водите, издаване на лицензи и разрешителни за ползване на води и за

заустване. Подкрепа може да бъде оказана и по отношение на прилагането на принципите “потребителят плаща” и “замърсителят плаща”, както и по управлението на речните басейни.

България предложи на Македония съвместен проект за трансгранично сътрудничество “Трансграничен мониторинг на екологичното състояние (количество и качество) на водите на р. Струмешница (Струмица) и р. Лебница”. Реките Струмешница и Лебница извираат на територията на Република Македония. Последните се явяват естествена водна връзка между двете държави и едновременно с това обект на особено внимание от страна на техните екологични контролни органи. Реализирането на проекта ще даде възможност на специалистите в трансграничните контролни органи (РИОСВ - Благоевград от страна на Република България) да провеждат съвместен едновременен паралелен мониторинг на водите на р. Струмешница и р. Лебница от двете страни на границата. Този мониторинг ще осигури уеднаквяване на методическите изисквания за неговото провеждане и хармонизиране на дейността в условията на указанията на Европейския съюз и неговите органи – Изпълнителна агенция по околна среда, работни комисии за прилагане на Рамковата директива за водите и др.

4. Опазване чистотата на въздуха

МОСВ на Р. България е в състояние да предостави опит и ноу хау по проблемите, свързани с опазването на чистотата на въздуха, във връзка с подготовката, прилагането и оценяването на националната стратегия за чистотата на въздуха на Македония. Това може да се осъществи при развитието на сътрудничество с всички партньори, свързани с управлението на въздуха. (министерства, бизнес, НПО). МОСВ на Република България може да подкрепи МОСВ на Македония при разработването на подходящи стратегии за прилагане на протоколите към Конвенцията на ООН за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния, както и в разработването на други нормативни документи.

5. Управление на отпадъците

По отношение управлението на отпадъците МОСВ на Р. България е в състояние да предостави информация, консултации и експертна подкрепа на Македония в области като предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци; разработване на национални схеми за събиране и третиране на отпадъците; повторно използване и рециклиране; подобряване на организацията за събиране и транспортиране; екологосъобразно обезвреждане на отпадъци; намаляване на риска от старите замърсявания с отпадъци; правно регулиране на управлението на отпадъците; мониторинг, набиране на информация и контрол.

6. Управление на природата и биоразнообразието

България е една от страните с най-богато биологично разнообразие в Европа. “Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие” на България представлява първия стратегически план на национално ниво за опазване на биоразнообразието, изготвян в страна от Югоизточна Европа. Поради това МОСВ може да предостави своя опит и да оказва експертна подкрепа на Македония в области като: устойчиво управление на земята и ресурсите; управление на защитени територии; земи извън защитените територии; възстановяване на местообитания; политика и управление на опазването; научно-изследователска и техническа помощ; екологично образование; екотуризъм.

Прочее, МОСВ оказва подкрепа на Македония в процеса на подготовка и изготвяне на проекта на Национална стратегия и план за действие за опазване на биологичното разнообразие.

Бъдещите екологични аспекти на сътрудничеството могат да обхванат управление на защитени територии и установяване на места по НАТУРА 2000.

МОСВ на Р. България е в готовност да сътрудничи с МОСБ при разработването на интегрирани планове за управление за националните паркове и разработването на адекватни финансови схеми за прилагането на плановете за управление. дните ресурси.

7. Достъп до екологична информация

В Македония предстои транспониране на изискванията на Орхуската конвенция в националното законодателство, в което трябва да съществува ясно описание на правата на обществеността за достъп до екологична информация. Предстои също така, подготвянето на стратегия за прилагане на Орхуската конвенция. МОСВ на България натрупа много и положителен опит в работата с неправителствени организации, местната власт и гражданите през годините на прехода. Осигуряването на широк обществен достъп до информация и участието на обществеността в процесите на вземане на решения по въпроси на околната среда е признато като напредък и в годишния доклад на Европейската комисия. В този смисъл МОСВ може да окаже сериозна експертна помощ, консултации и ноу хау.

8. Местна власт

И накрая, но не на последно място, голям потенциал за сътрудничество и по-ефективно решаване на съществуващите екологични проблеми, както и подобряване състоянието на околната среда, съществува и на местно ниво. Това предполага по-активни взаимоотношения на общините по общата граница между България и Македония.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Между България и Македония екологически “конфликти” не съществуват.

Сътрудничеството между тях се развива възходящо.

Проблемът е как тази тенденция да бъде съхранена и възпроизвеждана на равнище, съответстващо на европейските критерии.

Библиография

1. Прегледи на резултатите в опазването на околната среда на Република Македония – Икономическа комисия за Европа на ООН/Комитет по екологична политика
2. Годишен доклад на Министерството на околната среда на Република Македония, Скопие, 1999 г.
3. Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие на Р. България
4. Интернет страницата на Министерството на околната среда и благоустройството на Република Македония - www.moe.gov.mk
5. Интернет страницата на Министерството на околната среда и водите на Република България - www.moew.government.bg
6. Справки за сътрудничеството между Република България и Република Македония в областта на околната среда (източник: МОСВ на Р. България)